

KLAGANDE

Sociala områdesnämnden öster i Jönköpings kommun

MOTPART

██████████ ██████████

Vårdnadshavare: ██████████

Ombud: Moa Larsson
Humana Assistans AB

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Jönköpings dom den 20 november 2018 i mål nr 3965-17, se bilaga A

SAKEN

Personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

---

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och fastställer Sociala områdesnämnden öster i Jönköpings kommuns beslut den 18 juli 2017.

YRKANDEN M.M.

Sociala områdesnämnden yrkar att kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och fastställer nämndens beslut. Till stöd för sin talan anför nämnden bl.a. följande. Det finns ett hjälpbehov med personlig hygien men [REDACTED] klarar också mycket självständigt med muntligt stöd. Hon klarar av dusch och toalettbesök i stort sett självständigt. Såvitt gäller förmågan att kommunicera med andra behövs ingen tredje person för att kommunikation ska vara möjlig. [REDACTED] talar två-tre-ordsmeningar och otydligt, men gör sig ofta förstådd och förstår vad andra säger. Hon har inget unikt språk och är duktig på teckenkommunikation. Stödet hon behöver är i huvudsak inte av integritetskänsligt slag och förutsätter inte heller någon specifik kompetens. Förvaltningsrättens dom strider mot praxis.

[REDACTED] motsätter sig att förvaltningsrättens dom ändras och anför bl.a. följande. De förutsättningar nämnden anför såvitt avser att kommunicera med andra har inte stöd i lag eller rättsfallet RÅ 2010 ref. 17 där det i stället talas om betydelsen av att få hjälp med kommunikation i vanliga sociala situationer. Den kommunikation hon använder sig av via bilder och tecken kan inte ses som en form av språk och tillgodoser inte behovet av kommunikation. Hon behöver hjälp med detta när hon möter utomstående personer. Hon har tidigare fått personlig assistans genom en dom år 2014 och inga nämnvärda förändringar har skett sedan dess.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Av utredningen framgår att [REDACTED] i allt väsentligt kan göra sig förstådd i förhållande till personer i hennes närhet, t.ex. personalen i skolan. Hon behöver stöd vid kommunikation i förhållande till utomstående personer.

Vidare har [REDACTED] ett visst hjälpbehov kring personlig hygien även om hon klarar det mesta själv med stöttning och muntlig vägledning.

Sammantaget anser kammarrätten att [REDACTED] grundläggande behov kräver en hjälp som i tid räknat inte är speciellt omfattande. Karaktären av dessa behov är till största delen inte sådan att de ändå kan ge rätt till personlig assistans. Hon har därför inte rätt till denna insats. Överklagandet ska således bifallas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Kammarrättslagmannen Ola Holmén (ordförande), kammarrättsrådet Göran Mattsson (referent) och tf. kammarrättsassessorn Emelie Lavér har deltagit i avgörandet.

Föredragande: Johan Åkerhed

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I JÖNKÖPING****DOM**
2018-11-20
Meddelad i JönköpingMål nr
3965-17**KLAGANDE**

[REDACTED]

Vårdnadshavare: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]Ombud: Rita Daniels Skagborn
c/o FMF Assistans AB
Vasagatan 30
541 31 Skövde**MOTPART**Sociala områdesnämnden öster i Jönköpings kommun
Nämndkansliet
551 89 Jönköping**ÖVERKLAGAT BESLUT**

Sociala områdesnämnden öster i Jönköpings kommuns beslut 2017-07-18

SAKEN

Personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten bifaller överklagandet på så sätt att [REDACTED] förklaras berättigad till personlig assistans enligt 9 § 2 LSS. Målet visas åter till Sociala områdesnämnden öster i Jönköpings kommun för fortsatt handläggning.

BAKGRUND

Förvaltningsrätten beslutade den 24 september 2014 i mål nr 4333-14 att [REDACTED] var berättigad till personlig assistans enligt 9 § 2 LSS. Förvaltningsrätten bedömde att [REDACTED] hade behov av hjälp med grundläggande behov avseende personlig hygien och kommunikation. Målet visades åter till nämnden för att närmare utreda och fastställa antalet timmar för den

Dok.Id 275102

Postadress Box 2201 550 02 Jönköping	Besöksadress Hamngatan 15	Telefon 036-15 66 00 E-post: forvaltningsrattenijonkoping@dom.se www.forvaltningsrattenijonkoping.domstol.se	Telefax -	Expeditionstid måndag–fredag 08:00–16:00
---	-------------------------------------	---	---------------------	---

personliga assistansen. Nämnden beviljade därefter den 9 oktober 2014 [REDACTED] [REDACTED] insats enligt LSS i form av personlig assistans med 46,16 timmar per vecka. Beslutets giltighetstid löpte ut den 31 oktober 2016.

Den 6 april 2017 ansökte [REDACTED] på nytt om personlig assistans enligt LSS.

Nämnden beslutade den 18 juli 2017 att avslå [REDACTED] ansökan. Som skäl för beslutet angavs bl.a. följande. Av utredningen framgår att [REDACTED] [REDACTED] klarar mycket självständigt eller med muntlig vägledning och teckenkommunikation. Det är endast inom området personlig hygien som det finns ett visst hjälpbehov som är hänförligt till de grundläggande behoven. Detta bedöms inte vara tillräckligt omfattande för att berättiga till personlig assistans.

YRKANDEN M.M.

[REDACTED] vidhåller sin ansökan och anför bl.a. följande. Hennes behov av hjälp med sina grundläggande behov har inte förändrats sedan förvaltningsrättens dom den 24 september 2014 i mål nr 4333-14. Detta styrks även av nämndens utredning. Hennes behov av hjälp med sina grundläggande behov har därmed den omfattning som krävs för att hon ska beviljas personlig assistans. Av intyg från läkare och från skolan, samt av uppgifter från [REDACTED] mamma framgår att [REDACTED] fortfarande har ett dagligt förekommande behov av handgriplig och integritetskänslig hjälp med sin personliga hygien. Det framgår även att hennes kommunikationsförmåga är i stort sett oförändrad. För att hon ska kunna kommunicera med sin omvärld behöver hon fortfarande hjälp av någon med ingående kunskaper om henne och som kan förstå hennes sätt att kommunicera. Förutom sina grundläggande behov har hon även ett stort behov av hjälp med sina andra personliga behov enligt LSS 9a

§ 2 stycket, främst i form av aktiverings- och motiveringsinsatser samt tillsyn.

Nämnden anser att överklagandet ska avslås.

SKÄLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Gällande regler

Av 7 § LSS framgår bland annat att personer som omfattas av lagen enligt 1 § har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § första stycket 1-9, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor.

Insatserna för särskilt stöd och särskild service omfattar enligt 9 § 2 LSS bland annat biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans.

Enligt 9 a § LSS avses med personlig assistans enligt 9 § 2 ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats enligt 9 § 2 för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

Förvaltningsrättens bedömning

I målet är ostridigt att [REDACTED] tillhör personkretsen enligt 1 § LSS. Frågan i målet är om hon behöver hjälp med de grundläggande behoven i sådan omfattning att hon har rätt till personlig assistans enligt 9 § 2 LSS.

Högsta förvaltningsdomstolen har uttalat att det inte finns någon bestämd nedre tidsgräns som måste uppnås för att ha rätt till personlig assistans. Det är samtidigt uppenbart att någon som bara i mycket begränsad omfattning har behov av hjälp med något av de grundläggande behoven inte utan vidare kan anses berättigad till personlig assistans. Även om själva tidsåtgången inte är påfallande stor måste en samlad bedömning göras bl.a. med hänsyn tagen till om det stöd som behövs är av mycket privat och integritetskänslig karaktär eller om det förutsätter någon specifik kompetens. Såväl kvantitativa som kvalitativa aspekter måste beaktas. Hur ofta hjälpen behövs framstår också som en viktig faktor (RÅ 2009 ref. 57).

██████████ framhåller i överklagandet att hon behöver hjälp med de grundläggande behoven kommunikation och personlig hygien.

Kommunikation

En förutsättning för att behovet av hjälp med att kommunicera ska anses ingå i de grundläggande behoven är att det förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade samt om dennes funktionshinder och kommunikationssätt.

Av utredningen i målet, bl.a. i form av intyg från skolan och från logoped, framgår att ██████████ har ett otydligt verbalt språk med två- till treordsmeningar. Hon blandar både modersmål och svenska, och tar hjälp av tecken och bilder vid kommunikation. Hon deltar i undervisningen, men förstår oftast inte enbart talade instruktioner. Skolpersonal uppger att de förstår henne relativt bra för att de har byggt upp en relation med henne. Utredningen ger alltså stöd för att ██████████ till följd av sitt funktionshinder alltså har stora svårigheter att kommunicera med utomstående, och att hon behöver hjälp av någon med ingående kunskaper om henne och som kan förstå hennes sätt att kommunicera. Hennes behov av hjälp med kommunikation är således att anse som ett grundläggande behov (jfr Kammarrätten i

Sundsvalls domar den 26 april 2013 i mål nr 1330-12 och den 5 mars 2014 i mål nr 2768-13).

Personlig hygien

Nämnden har tillstått att [REDACTED] har ett visst hjälpbehov som är hänförligt till grundläggande behov när det gäller personlig hygien.

[REDACTED] mamma uppger att hon borstar sin dotters tänder, kammar hennes hår, och klipper hennes naglar. Vid dusch behöver [REDACTED] hjälp för att tvätta håret och komma åt överallt på kroppen. Hon uppger vidare att [REDACTED] behöver hjälp vid blöjbyte och menstruation, samt att hon tvättar och smörjer [REDACTED] underliv dagligen. Enligt uppgift från skolan sköter [REDACTED] sin hygien självständigt. Hon går på toaletten själv, torkar sig och tvättar händerna. Ibland behöver hon viss hjälp vid avföring och menstruation. När hon har idrott byter hon om och duschar kroppen helt självständigt.

Även med hänsyn till de uppgifter som lämnats från skolan, vilka tyder på att [REDACTED] klarar vissa moment i den personliga hygien utan praktisk hjälp, är det tydligt att hon fortfarande har behov av praktisk hjälp med personlig hygien. I samband med den personliga hygien har hon dagligen förekommande behov av handgriplig och integritetskänslig hjälp, som bör anses som grundläggande behov. Med hänsyn till hennes ålder kan helt bortses från föräldraansvaret i denna del.

Slutsats

Sammanfattningsvis finner förvaltningsrätten att [REDACTED] fortfarande har sådana behov av hjälp inom områdena personlig hygien och kommunikation att de är att anse som grundläggande behov. När det gäller omfattningen av dessa behov kan särskilt beträffande kommunikation sägas att en flicka i sextonårsåldern normalt har omfattande kontakter med andra männi-

skor och aktiviteter med andra ungdomar utanför skoltid utan stöd av andra vuxna. Med hänsyn till detta bedöms tidsåtgången för kommunikation tillsammans med tidsåtgången för den personliga hygienens omfattning en att [REDACTED] har rätt till personlig assistans.

Den som har rätt till personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till sådant stöd för sina andra personliga behov. [REDACTED] har således rätt till personlig assistans även för sina andra personliga behov, såsom aktiverings- och motiveringsinsatser samt för tillsyn som inte kan räknas som aktiv, om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

Med hänsyn till instansordningsprincipen bör det ankomma på nämnden att närmare utreda och fastställa antalet timmar för den personliga assistansen. Målet ska därför visas åter till nämnden för fortsatt handläggning.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta avgörande kan överklagas. Information om hur man överklagar finns i bilaga (FR-03).

Kjell Hammarborg

Rådmannen Kjell Hammarborg och nämndemännen Ingegerd Darius Reinholdsson, Thorbjörn Johansson och Kerstin Cewers har avgjort målet. Förvaltningsrättsnotarien Pernilla Friman har varit föredragande.

Hur man överklagar

FR-03

Vill du att beslutet ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Tiden räknas oftast från den dag som du fick del av beslutet. I vissa fall räknas tiden i stället från beslutets datum. Det gäller om beslutet avkunnades vid en muntlig förhandling, eller om rätten vid förhandlingen gav besked om datum för beslutet.

För part som företräder det allmänna (till exempel myndigheter) räknas tiden alltid från beslutets datum.

Hur räknar vi ut tiden?

Sista dagen för överklagande är exakt 3 veckor från den veckodag som tiden börjar räknas. Om du exempelvis fick del av beslutet måndagen den 2 mars går tiden ut måndagen den 23 mars.

Om sista dagen för överklagande är en helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, räcker det att överklagandet kommer in nästa vardag.

Så här gör du

1. Skriv förvaltningsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att beslutet ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att kammarrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.

Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skicka eller lämna in överklagandet till förvaltningsrätten. Du hittar adressen i beslutet.

Vad händer sedan?

Förvaltningsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att beslutet gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar förvaltningsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till kammarrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning kan även kammarrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i kammarrätten

När överklagandet kommer in till kammarrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Kammarrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att förvaltningsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om förvaltningsrätten dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller det överklagade beslutet. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med förvaltningsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer hittar du på första sidan i beslutet.

Mer information finns på www.domstol.se.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.